ואתחנן*

א. בקשר לדיני שבת — ששמירת שבת היא אחת מעשה"ד, הכתובות [גם] בפרשתנו[1] — אי' במשנה בסיום מס' שבת[2]: "ומעשה בימי אביו של ר' צדוק ובימי אבא שאול בן בטנית שפקקו את המאור [החלון] בטפיח [פך של חרס] וקשרו את המקידה [כלי חרס] בגמי לידע אם יש בגיגית פותח טפח או לא. ומדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת". היינו שבשבת מותר לפקוק את החלון, למדוד ולקשור קשר שאינו של קיימא[3].

[ובגמ' שם[4] מבואר דרק מדידה של מצוה מותרת, וכן בנוגע לקשירה מפורש בשו"ע[5] שרק לצורך מצוה מותר לקשור קשר אומן שאינו של קיימא. אולם בנוגע לפקיקה מבואר בתוס' שם[6] שהיא מותרת גם שלא לצורך מצוה].

וצלה"ב:

הטעם מה שהסדר בהמשנה הוא "פוקקין" ואח"כ "ומודדין וקושרין", י"ל בפשטות מפני דכך הוי עובדא, שמתחילה "פקקו את המאור", ואח"כ קשרו ומדדו. אבל לפי"ז הול"ל "וקושרין (ואח"כ) ומודדין" — שהרי תחלה "קשרו את המקידה" ואח"כ (ועי"ז) מדדו "לידע אם יש בגיגית פותח טפח אם לאו".

וגם את"ל דהטעם להקדמת דין ד"פוקקין" הוא [לא רק מפני דכך הוי עובדא, כי"א גם] מפני הכלל (המבאר מדברי התוס'[7]) שבשתי תיבות הסדר

*) וסיום מס' שבת.

1) ה, יב-טו.

2) קנז, א. וראה שבת קכה, ב ואילך.

3) פרש"י שם ד"ה וקושרין.

4) קנז, ב. וראה רמב"ם סכ"ד מהל' שבת ה"ה. שו"ע או"ח סי' ש"ו ס"ו. שו"ע אדה"ז שם סעי' יח.

5) או"ח סי' ש"ו ס"א. שו"ע אדה"ז שם ס"ד.

6) ד"ה מגידה. וראה שבת קכה, ב ואילך. רמב"ם סכ"ב מהל' שבת הכ"ו. שו"ע אדה"ז סשט"ו ס"ב.

7) קידושין מא, רע"א ד"ה האיש. וראה דברי שלום (להרב מבערזאן) מע' זו ואצ"ל זו. שד"ח כללים ז כלל יא. ומסתימת לשון התוס' שם ד"לא זו אף זו לא שייך לשנויי כו' אלא בשני בבות אבל בשתי תיבות לא" משמע שכלל זה דבשתי תיבות לא אמרינן "לא זו אף זו", הוא לא רק בנידון שדין א' מובן מהשני בדרך ממילא ואין צורך לשנותו כלל [ע"ש קושיית הגמ' שם "השתא בשלוחו מקדש בו מיבעיא" — ד"בו" לא הו"ל למיתני כלל* כיון דידעינן אותו מ"בשלוחו"], אלא גם בנידון שבכל אופן צריך לשנות הדין הב' כי אינו מובן בדרך ממילא מדין הא' (וכבנדו"ד דהדין ד"פוקקין" אינו מכריח הדין ד"מודדין וקושרין", אלא שיש בו חידוש יותר), לא אמרינן "לא זו אף זו", אלא שונה החידוש תחילה**. וי"ל שהוא

*) אין לומר דקושיית הגמ' היא דהול"ל בסדר הפוך ("בשלוחו" ואח"כ "בו"), כי אז יהי' בסדר "זו ואצ"ל זו", וחרי גם את"ל דבשתי תיבות אפ"ל "זו ואצ"ל זו" (תוס' שבועות ד, ב ד"ה הסול. וראה רשב"ם ב"ב קלב, א ד"ה גובה בסופו. וראה עצמות יוסף ובאר שבע שבפנים ההערה), הרי מוכח מדברי התוס' (פסחים לט, ב ד"ה לא. יומא סד, ב ד"ה מכבין. ב"ק קה, ב ד"ה ושמואל) שסדר זה הוא דוחק גדול (והיכא שמתרץ כן בגמ' — עכצ"ל שזהו מפני שא"א לתרצו באופן אחר). ולהעיר מהשקו"ט האם גם בקרא כן הוא (נסמן בשד"ח שם).

**) אבל אי"ז בכלל "זו ואצ"ל זו" (שדוחק הוא — נסמן בשוה"ג הא') — כי הדוחק דסדר כלל זה הוא רק היכא שע"י דין הא' ידוע בדרך ממילא דין הב',

הוא זו ואצ"ל זו ובמילא מובן שצרי־כים לשנות תחלה הדין שיש בו חידוש יותר [9] — ולכן בא כאן תחלה דין "דפוקקין" משום יתרון החידוש שבו (והיינו כיון שהתירו לפקוק אע"פ דדמי לבנין — הרי מוכרת) שזהו בכל אופן גם שלא לצורך מצוה (דמשום מצוה לא היו מתירין כמבואר בתוס' [10]), משא"כ מדידה וקשירה שהתירו רק לצורך מצוה, כנ"ל — טעם זה אינו שייך להקדמת "ומודדין" ל"וקושרין", דהחידוש דין בשניהם שווה, ובאין יתרון חידוש במדידה — מסתבר שה־סדר במשנה צ"ל ע"פ סדרן במעשה בפועל — קשירה קודם למדידה.

ואדרבה: לכאו' בהיתר דקשירה יש חידוש יותר מבהיתר מדידה: איסור מדידה בשבת הוא "מפני שהוא מעשה חול וזלזול שבת" [10], משא"כ איסור קשירה של קשר שאינו של קיימא הוא מטעם (ובאופן) ש"מד"ס נקרא זה ג"כ של קיימא" [11], היינו בקשר שהוא דומה לקשירה דאורייתא.

ועפ"ז פשוט יותר לאסור (מד"ס) קשירה הדומה למלאכה דאורייתא, מלאסור (מד"ס) מדידה שהיא רק מע־שה חול וכו'. ולכן כשהתירו שניהן (לצורך מצוה) הרי בהיתר קשירה רבותא יתירא מבהיתר המדידה — וא"כ גם מטעם זה הול"ל תחלה "ו־קושרין" ואח"כ "ומודדין".

ב. ויובן כ"ז בהקדים מה ששנינו בתחלת מס' שבת [12] שמלאכת הוצאה אינה אסורה מדאורייתא אלא באופן שהמוציא עושה עקירה והנחה. אבל בעקירה בלבד בלא הנחה, או בהנחה בלא עקירה, אינה אסורה כ"א מד"ס [13]. וידועה [14] הקושיא ע"ז: למה לא תיאסר מדאורייתא גם עקירה לבד, או הנחה לבד, מטעם חצי שיעור שהוא אסור מה"ת [15] (גם במלאכות שבת [16])?

ע"ד "כיון דאתיא מדרשא חביבא לי'" (יבמות ב, ב). — אבל עפ"ז צע"ק דגם בשתי בבות צ"ל כן.

ואפילו את"ל ההכוונה (ראה עצמות יוסף (קידושין שם), באר שבע (נסמן בגליון הש"ס שם)) דבב' תיבות צריך לשנות רק החידוש — עכצ"ל שזהו רק באם הדין השני מיותר הוא כי מובן בדרך ממילא מדין הא', משא"כ בגדו"ד דפוקקין ומודדין ו־קושרין.

8) ואין להקשות מדברי התוס' ביומא (שבשוה"ג הא' להערה הקודמת) דלכן תני "מכבין ומפסיקין" לפי שהדין הב' יש בו חידוש (וע"פ הנ"ל הרי צריך לשנות החידוש תחילה) — כי אין כוונתם שבדין הב' יש בו חידוש יותר מבדין הא' (שהרי פשוט שעצם הדין שמותרין לכבות הוא עיקר ויסוד כל החידוש, ורק שבפרטים אחדים ישנו חידוש גם בדין הב'), כ"א כוונתם שדין הב' אינו מוכרח מדין הא' (מצד פרטים אלו), ולכן אי"ז בגדר "זו ואצ"ל זו" (וכנ"ל בהערה הקודמת ובשוה"ג הב' שם), אבל בכל אופן עיקר החידוש הוא "מכבין", ולכן נשנה תחלה.

9) קכו, ב ד"ה ומדבריהן.

וכפשטות הלשון "זו ואין צריך לומר זו". וראה הערה הבאה.

10) שו"ע אדה"ז סי' ש"ו שם. וראה תוס' שבת שם.

11) שו"ע אדה"ז סי' שי"ז סעי' א'.

12) וכבר העירו האחרונים על הקשירה והשייכות דתחלת מס' וסופה מברכות י, רע"א. ובתוס' שם. וראה ס' ויהא ברכה, ולהעיר מס"י פ"א מ"ז: נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן.

13) וראה שו"ע (ושו"ע אדה"ז) סי' שמ"ז ס"א.

14) ראה בשד"ח כללים מערכת ח כלל ד. ש"נ. וראה לקו"ש חי"ה ע' 33 הערה 31. חי"ז ע' 110 הערה 34.

15) יומא עד, א.

16) כ"ה דעת אדה"ז, כמפורש בשו"ע שלו סי' שמ סעי' א וסעי' ד. וראה גם בקו"א לסי' שב. והוא ע"פ שיטת רש"י

ומבואר[16*] בישוב הדבר, ע"פ הדיוק בהדגשת הלשון דהאי כללא גופא: ה־איסור מה"ת הוא דוקא "בחצי שיעור" — היינו שחסר רק בשיעור, כמות האיסור ולא במהותו ואיכותו. אבל אם החסרון הוא במהות האיסור לא אסרה תורה. וכן הוא בנדו"ד, שהעקירה או ההנחה לבדה הרי הן חצי מלאכה ולא חצי שיעור — חצי באיכות וגדרי ומהות פעולת ההוצאה, לכן אינה אסורה מה"ת.

וי"ל שעד"ז הוא גם בנוגע לקשירה — דלכאו' גם בקשר שאינו של קיימא (היינו כשחסר בסיום (בשלימות) של מלאכת הקשירה, "מעשה אומן"[17], מפני שאינו קושר "על דעת שישאר כן כל זמן שאפשר לו להיות קיים כו'"[18]) יש להקשות: למה לא יהי' אסור מה"ת מטעם חצי שיעור? —

והתירוץ הוא ע"ד הנ"ל: אי"ז חצי שיעור (בכמותה) של המלאכה, פ"א חצי מלאכה — חסר באיכות וגדרי ומהותה של המלאכה, כי ה"דעת ש־ישאר כן לעולם" הוא חלק מאיכותה ומגדרי המלאכה, ובלעדה חסר בגדר המלאכה[19] ולכן אינה אסורה מה"ת.

ג. אבל עפ"ז צלה"ב:

במלאכת ההוצאה בעקירה או הנחה לבדן (שאסורה מד"ס), לא מצינו ש־יתירה לצורך מצוה; ואדרבה: מבואר במפרשים[20], שהטעם מה ששנו חכמים במשנתם ריש מס' שבת הדין דהוצאה בעני ועשיר, הוא בכדי להורות דגם הוצאה דנתינת צדקה מעשיר לעני אסורה — היינו שאסורה גם לצורך מצוה ועקירה או הנחה לבדן מד"ס — ומאי שנא חצי מלאכת הקשירה (שאינה של קיימא) שהתירוה לצורך מצוה[21]?

ובטעם החילוק י"ל, דאף ששניהן אסורים מד"ס, מ"מ אין טעם האיסור שוה: טעם איסור ההוצאה בעקירה או בהנחה בלבד הוא "גזירה שמא יבואו כל אחד ואחד מהם לעשות מלאכה

(שבת עד, א). מאירי (שם ג, ב — וראה לקח טוב להגר"י ענגל כלל ט סעי' ו). הגהת אשרי ס"פ כלל גדול ור"פ המוציא יין (וראה ק"נ שם). ועוד. משא"כ לדעת הרמב"ם — ראה בשד"ח שבהערה 14. תוצאות חיים (להגר"מ זעמבא הי"ד) סי' ח. וראה חלקת יואב (לר"י מקינצק) חיו"ד סי' ט. ועוד.

*16) ראה מפענ"צ סוף ע' קפה ואילך. וש"נ.

17) הדיעות בזה ראה שו"ע אדה"ז סי' שיז ס"ב.

18) שו"ע אדה"ז שם ס"א.

19) ואף שבשו"ע שם מבואר ש"אם קוצב בדעתו איזה זמן שאז יתירנו בודאי אפילו הוא זמן ארוך מאד אין זה של קיימא מה"ת ופטור וכו' אבל מד"ס נק' זה ג"כ של קיימא כו'", ובזה לכאו' י"ל שהוא חצי שעור: הדעת שישאר כן לעולם הוא שעור, וכשחושב בדעתו להתירו לאחר איזה זמן הרי יש כאן כל איכות המלאכה, גם המחשבה והדעת שישאר, ורק שחסר בהשעור — לכמה זמן ישאר,

זה אינו, כי קשר שישאר כן לעולם, ענינו הוא קשר שלא יהי' בו שינוי (בדר מחודש) — ולא קשר שיתקיים ריבוי זמן עד אין סוף. וראה לקמן בפנים.

ולהעיר משו"ת הרשב"א ח"א סי' ט, תיח במש"נ ואתה הוא ושנותיך לא יתמו (הובא בס' החקירה להצ"צ לה, ב ואילך. קכ, ב. עי"ש).

ולהעיר מהתואר והגדר "נצחי" ששייך גם ביש לו תחלה — וא"כ הוא בגדר זמן (יונת אלם בהקדמה. פלח הרמון שער ד' פ"ג, לקו"ת פקודי ז, ב). ואכ"מ.

20) מאירי שבת ב, א. רע"ב ותוי"ט ריש מס' שבת. וראה חי' שפת אמת שם. ועוד.

21) וראה שבת של מי בסיום מס' שבת. לשון הזהב שם. חי' חת"ס שם. ועוד.

שלימה בשבת"[22], מסוג הדברים, "ש־אסרו חכמים כו' גזירה שמא יבוא מהן איסור סקילה"[23]; משא"כ טעם איסור קשירת קשר שאינו של קיימא הוא לפי ש"מד"ס נקרא זה ג"כ של קיימא הואיל ועומד להתקיים איזה זמן", היינו שהוא מסוג המלאכות "ש־אסרו[24] חכמים כו' מפני שהן דומים למלאכות"[25].

ומכיון שאיסורה של מלאכת ה־קשירה (שאינה ש"ק) אינו משום גזירה שמא יבוא עי"ז לאיסור דאורייתא, אלא רק מפני שדומה היא למלאכה דאורייתא, הרי בזה יש מקום לחלק ולומר דשאני במקום שיש איזה צורך (מצוה וכיו"ב); משא"כ במלאכת ה־עקירה או ההנחה (לבדה), שאיסורה מטעם שמא יבוא ע"י לאיסור מה"ת, הרי מסתבר שלזה יש לחוש ולאסור גם כשהמלאכה היא לצורך מצוה.

אבל הא גופא דורש ביאור: למה באמת לא גזרו מעיקרא דדינא גם במלאכת הקשירה שאינה של קיימא — מכיון שהיא חצי מלאכה — שהרי מקום לחשוש שמא יבוא לעשות קשר של קיימא שהיא מלאכה דאורייתא, ולכן תהא אסורה גם לצורך מצוה?

והדברים ק"ו[26]: אם גזרו בעקירה או הנחה לבדה, אעפ"י שא"א לבוא ממנה למלאכה שלימה כ"א ע"י פעולה נוספת (להניחה אחרי העקירה, או להקדים ההנחה — עקירה[27]), הרי כ"ש שהו"ל לגזור בקשר שאינו ש"ק שבכדי לעבור בו על איסור מה"ת אין הוא חסר אלא ה"דעת שישאר כן לעולם".

ד. והביאור בזה:

בהסברת הטעם[28] שהתורה אסרה דוקא קשר של קיימא, י"ל: מלאכת הקשירה תוכנה — חיבור ואיחוד של שני דברים (חוטים וכיו"ב) ואין הקשר ראוי להקרא בשם חיבור ואיחוד אמתי אלא באופן שנעשה ע"מ "שישאר כן לעולם". והיינו שהדעת שיהי' קשר

---

22) שו"ע אדה"ז סי' שמז ס"א מפי־רש"י שבת ב, א ד"ה שניהם. אבל בפי־רש"י אין תיבת "מהם". וי"ל שכוונת אדה"ז להדגיש שגזירה זו (והחששא) היא גם על מי שעושה ההנחה בלבד, והגזירה היא שלא יבוא הוא עצמו לעשות מלאכה שלימה בפעם ב'. וראה שקו"ט במפרשים בפרש"י ותוס' שבת ג, א ד"ה פטורי דאתי. ואכ"מ.

23) רמב"ם רפכ"א מהל' שבת.

24) שהמלאכות מסוג זה אינם מחשש שמא יבוא לאיסור דאורייתא, דאל"כ למה מחלקם לב' סוגים, והרי סוג א' הוא — וראה רמב"ם רפכ"ד מהל' שבת: "שאינם דומין למלאכה ואינם מביאים לידי מלאכה" — וכדומכח מזה שבכו"כ מלאכות האסו־רין מדרבנן כותב הרמב"ם (בפכ"א־כ"ג) "מפני שהוא כ . . (מלאכה דאורייתא פלונית)" זכיו"ב, ובכו"כ איסורים כותב (שם) "גזירה שמא . . .", "גזירה משום . . .", וכיו"ב.

25) ומה שמצינו שבכמה אופני קשר גזרינן אטו קשר של קיימא — ראה לקמן הערה 35.

26) ולכן אין לומר בזה מ"ש התוס' (שבת כג, ב ד"ה גזירה (בסופו). וראה תוס' חולין קד, א ד"ה ומנא. נדה לג, ב ד"ה ורמינהו) "ושמא אין להשוות גזי־רות של חכמים זו לזו אותם שאינם במלאכה א'", כי כוונת התוס' שבמקום שאין קושיא ע"ז, אז אין להשוות גזירות ולהקשות למה פעם גזרו ופעם לא כו', אבל מובן שבמקום שישנה סתירה להגזירה (מצד ה־סברא וכו') צריכים לתרץ הסתירה ולבאר טעם החילוק. ועפ"ז יובן למה הרבה פע־מים מפרשים חילוקי הגזירות וכיו"ב.

27) ראה לעיל הערה 22.

28) הטעם ע"ז הוא לפי שהקשרים ש־קשרו במשכן היו "קשורי קיימא" (שו"ע אדה"ז ר"ס שי"ז) — אבל ההסברה ע"ז גופא י"ל כבפנים.

של קיימא הוא תנאי במלאכת הקשירה. ולכן אם התכוון לכתחילה לקושרם רק לאיזה זמן ולהתירם אח"כ, הרי גם בזמן שהם קשורים יתדיו, אי"ז חיבור אמתי [29] ואינו בגדר קשירה [30] שאסרה התורה [31].

ועפ"ז יובן שבלעדי הדעת שיתקיים הקשר הרי אין הענין שנחסר חלק משלימות פעולת המלאכה, אלא שנעדר מלכתחילה העיקר שבמלאכת הקשירה [32], שהרי החוטים אינם קשורים ומאוחדים באמת, ואין זאת כ"א פעו-

---

29) ולהעיר מזה שהנהרות שנפסקין פ"א לשבוע (שמיטה) פסולין למי חטאת — כי מציאות המים גם בעת היותם אינה מצי-אות ד(מים) חיים, כ"א מציאות ד"מכזבין" (פרה פ"ח מ"ט). וראה לקו"ש ח"ו ע' 92.

30) ועפ"ז (שפעולת הדעת שישאר כן לעולם היא להחשיב את. פעולת הקשירה שתהי' נק' קשר אמיתי) יש מקום לומר שהיכא שישנו ענין אחר שנותן חשיבות להקשירה ג"כ חייב, גם אם אין בדעתו שישאר כן לעולם, כמו בקשירה של מצוה * דמצותי' אחשבי' (ראה בכורות י, א. רש"י ד"ה חלה (ביצה כו, ב). וראה אנציק' תלמודית מע' אסורו חשובו). וראה מנחת חינוך מצוה לב (סי' כא — מלאכת ה-קושר) **. משא"כ אם נאמר שהקשירה

---

*) ולהעיר מזה שבש"ס דילן (שבת עד, ב) מקשה בפשטות (על הקס"ד ש-מלאכת קשירה במשכן היתה זה שהיו "קושרין ביתדות אהלים") "ההוא קושר ע"מ להתיר הוא", אף שג"ז היתה קשירה של (מצוה) חשיבות, וכמו שמפורש בירו-שלמי (שבת פ"ז סה"ב) דעת ר' יסה ע"ז "מכיון שהיו חונין ונוסעין ע"פ הדיבור כמי שהוא לעולם", ואף שר' יוסה פליג שם וסובר "מכיון שהבטיחן הקב"ה שהוא מכניסן לארץ כמי שהוא לשעה", הרי הבבלי אינו סובר כן, כדמוכח מזה שבעירובין (נה, ב) מבואר (בלי חולק): "כיון דכתיב בהו (בהעלותך ט, כ) ע"פ ה' יחנו ועל"פ ה' יסעו כמאן דקביע להו", אף שבירושלמי (עירובין פ"ה ה"א) מביא גם ע"ז קושיית ר' יוסי (ראה קה"ע ופנ"מ שם).

אבל יש לחלק בשיטת הבבלי בין הא דשבת להא דעירובין, דשם הי' ציווי ה' על החני' עצמה, משא"כ קשירת המיתרים היתה רק משמש ופפל בכדי שלא יזוזו הקלעים. ואכ"מ.

**) וראה כלי חמדה פ' ויקך (לא, יט). לקו"ש ח"א ע' 227. ובכ"מ.

עצמה היא ג"כ חלק מהמלאכה מצד עצמה, והדעת שישאר כן לעולם ה"ז תנאי בה-מלאכה (אבל אינה להחשיב הקשירה), אז לא יועיל מה שהיא קשירה חשובה (של מצוה) כיון שחסר תנאי, (אבל בדוחק גם אז יש מקום לשקו"ט לומר שגם התנאי של הדעת שישאר כן לעולם ענינו להחשיב הפעולה עוד יותר מכפי שהיא חשובה מצ"ע, וא"כ גם קשירה של מצוה תועיל בזה). [ופשוט שמדין זה עצמו — שלצורך מצוה מותר לקשור קשר שאינו של קיימא — אין להביא ראי' שקשירת מצוה אינה מחשיבה את הקשירה, כי כאן מיירי שאין המצוה בהקשירה עצמה, כ"א "שקושר למ-דוד א' משיעורי תורה" וכיו"ב].

ולהעיר מקשירה דנימא דכנור דביהמ"ק (עירובין קב, ב).

ולהעיר ממש"ע אדה"ז סי' תרנא ס"ו בנוגע לאיגוד הולב: "אבל אסור לעשות עניבה ע"ג קשר (ביו"ט) כיון שאינו חושש להתירו עולמית" — שמזה משמע שאם הי' בדעתו להתירו לאחר זמן הי' מותר, אף שזהו קשר של מצוה. אבל י"ל שמכיון שרק "מצוה מן המובחר לאגוד הולב כו'" (שם ס"ב) אינו מספיק להחשיבו, ולכאו' מוכרח לומר כן, דאל"כ הרי "קשר שאינו של קיימא מה"ת כו' מותר לקושרו לצורך מצוה כו' ואפי' קשר מעשה אומן כו'" (שם סשי"ז ס"ד) — אם לא שנאמר שאיירי כשאפשר בענין אחר.

31) וכמו שהוא בצד ההפכי — ש-מקלקל ע"מ לתקן חייב אף שמקלקל בכלל פטור, כי מכיון שהוא ע"מ לתקן, הרי גם בעת הקלקול אינו קלקול אמיתי.

32) ובדוגמת — ולא ממש — מ"ש המ"מ (בפי"ב מהל' שבת ה"ב, הובא גם במג"א סי' שיח סקל"ו. וראה רמב"ן שבת מב, א) בנוגע למלאכת תיקון כלי, שאם לא נתכוין לתכלית זו אינה בגדר מלאכה

לה של קירוב ונגיעת החוטים בלבד וכיו"ב [33]. ומכיון שאין בזה אפי' מקצת וחלק של אותה המלאכה שאסרה ה־תורה [34], לכן לא גזרו בה [35] שמא יבוא ממקצתה לעשותה כולה ויעבור על איסור מה"ת [36]. ומעתה מובן שהטעם שאעפ"כ אסרוה חכמים אינו אלא משום זה שבחיצוניותה דומה מלאכה זו למלאכת הקשירה דאורייתא; ומכיון שאי"ז מטעם גזירה, לכן מותרת היא לצורך מצוה וכו'.

משא"כ מלאכת ההוצאה ע"י עקירה או הנחה לחודא:

גדרה של מלאכה זו מה"ת, היא הוצאה (או הכנסה) מרשות לרשות [37], כולל כמה חלקים ופרטים: עקירה, הנחה וכו'. כשחסר בפעולתו חלק ופרט בגוף המלאכה, עם היות שאז אינה מלאכה שלימה אף באיכותה ומהותה, מ"מ המקצת שעשה ופעל הרי זה חלק מפעולת ההוצאה — ולכן יש לאסור חלקה משום גזירה שמא יבוא לעשות כולה ויעבור על איסור מה"ת; ומטעם גזירה זו יש לחוש גם במקום שהוא לצורך מצוה וכו'.

ה. עפ"ז יבואר גם הטעם מה ש־שנו במשנה (בסיום המסכת) "מודדין" ואח"כ "קושרין":

כללי*, אפי' למ"ד דבר שאינו מתכוין גם בשבת אסור מה"ת, ולהעיר מתוי"ה וצריך לעצים (שבת עד, א).

33) היינו, דאף שהיכא שיש כוונתו שישאר כן לעולם (וחייב עלי') נחשבת פעולת הקשירה עצמה ג"כ חלק מהמלאכה (דהרי אם לא יקשור בפועל אינו חייב) — הרי הפי' בזה שהדעת שישאר כן לעולם מחשיב את הפעולה שתהי' פעולת מלאכה. אבל אם חסר הדעת גם הפעולה אינה כלום.

34) וע"ד המבואר בס"ג: "ואם אינו אלא קשר א' בלבד בלא עניבה ע"ג אינו נקרא קשר כלל ומותר לקשרו ולהתירו אפי' אם עומד להתקיים לעולם" — ואעפ"כ בנדו"ד אסור (שלא לצורך מצוה) — כי עכ"פ דומה למלאכה, משא"כ קשר א' אינו דומה כלל למלאכה.

35) חוץ אם יש סיבה חזקה לגזור, כמו הא דבשו"ע אדה"ז סי' שיז ס"ב — כשהוא מעשה אומן (להדיעה שמה"ת אסור רק כשהוא מעשה אומן) — שאז קרוב מאד שיעשה קשר של קיימא*; שם ס"ה — "שרגילין לקשרו"; שם ס"ת — שקרוב

---

*) ישנם הרוצים לומר כן גם בנוגע למלאכת צידה (מרכבת המשנה פ"י מהל' שבת הי"ז והכ"ג. ועוד) שבלא כוונה לצוד אי"ז בגדר צידה כלל (ולא רק שהוא בגדר "אינו מתכוין" (או) שחסר ב"מלאכת מח־שבת") — ומתרצים עפ"ז קושיית הר"ן בשבת (קו, ב) על הרשב"א בפי' דברי הירושלמי וכו'.

אבל אינו כן, כי מפורש בביצה (לו, א. וכ"ה בשו"ע שם סי' שמז ס"ד. ובשו"ע אדה"ז שם ס"ה) שמותר לפרוס מחצלת ע"ג כותרת של דבורים כו' ובלבד שלא יכוין לצוד ובאופן שאינו פס"ר. ואם בלא כוונה אי"ז צידה כלל, לא איכפת לן אם הוה פס"ר. וראה חלקת יואב חאו"ח סי"א ובשוה"ג שם.

*) והא דהתירו לצורך מצוה גם מעשה שלא יחלקו בין התבלים וכיו"ב; ובס"י — "שלפנמים נמלך ומבטלו".

משא"כ בהוצאה הרי אסרו בכל אופן.

36) ע"ד המבואר בלקו"ש ח"ה ע' 33 הערה 31, עי"ש.

37) ואפי' לפי מה דשקו"ט האחרונים במלאכת הוצאה אם העקירה היא העיקר או ההנחה או ששניהם עיקריים, או ש־שניהם טפלים לגבי ההוצאה עצמה — הרי כל השקו"ט הוא רק מתי נק' (בעיקר) שהוציא (או שהכניס) החפץ מרשות ל־רשות. אבל לכ"ע גדר המלאכה הוא ההו־צאה (או ההכנסה) וכל פרט של ההוצאה (וההכנסה) הוא עכ"פ חלק מהמלאכה.

אומן — י"ל דלפי שפקע האיסור כללי שיש בזה (שדומה למלאכה) פקעה גם ה־גזירה כו'.

נת"ל שבקשירת קשר שאינו ש"ק שאסרוה חכמים אין שום חלק ממלאכת הקשירה דאורייתא, האיסור הוא רק מפני שדומה הקשר לקשירה גמורה מה"ת. דהיינו שאין איסורו בא מצד פעולת הקשירה, כ"א רק מפני שיש לדמותה לענין אחר, למלאכה אסורה — בלי שום שייכות אלי'. ז. א. שלולא הדמיון אין טעם לאסור הקשירה מצ"ע.

משא"כ פעולת המדידה, דאעפ"י שאין איסורה מצד שייכות למלאכה אסורה מה"ת (לא חלק ממנה ולא — דמיון אלי'), אלא שכל יסוד איסורה הוא רק מדרבנן — אולם מאידך הרי מזה גופא מוכח שאיסורה הוא מצד עצמה, מצד פעולת המדידה: "שהוא מעשה חול וזלזול שבת".

ומטעם זה מסתבר שבמדידה, שהוא בגדר איסור מצ"ע [38], יש להחמיר בה יותר מבקשירה (שאין איסורה מצ"ע, כנ"ל). ולכן כשהמשנה באה להורות ששתיהן הותרו לצורך מצוה, הרי ב' היתר המדידה איכא רבותא יתירה, ומשו"ז נקטה (ע"פ דברי התוס' הנ"ל שהחידוש צריך להיות נשנה תחלה) "מודדין" תחילה ואח"כ "וקושרין".

ו. הביאור ע"פ פנימיות הענינים למה נשנו ג' ענינים אלו בהסדר של "פוקקין ומודדין וקושרין" — ובהק' דים דיוק הלשון "פוקקין וכו'", בל' הווה ופעולה ודאית, ולא תנא "מותר לפקוק וכו'" וכיו"ב, שמזה משמע רמז שכן צריכים לעשות ושכן עושים תמיד:

נתבאר במ"א [39] הטעם (ע"פ פני' מיות הענינים [40]) מה שמסכת שבת מתחילה דוקא בדיני הוצאה — מפני שברוחניות ה"ז ענין כללי בכל איסורי שבת: ע"י עשיית המלאכות האסורות מוציאים מרשות היחיד (יחידו של עולם) לרה"ר (טורי דפרודא — עולם הקליפות) [41], ולכן בא ענין ההוצאה בתור הקדמה כללית לכל דיני שבת; עד"ז הוא גם בנוגע לסיום וחותם המסכת ש"הכל הולך אחר החיתום" [42], שמבאר שם ענין כללי הנעשה ע"י כללות שמירת שבת (בכל פרטי') — וכדלקמן.

מבואר בכ"מ [43] החילוק שבין ג' הזמנים דשבת: א) מעלי (ליל) שבתא; ב) יומא דשבתא; ג) זמן מנחת שבת, רעוא דכל רעוין [44] — שבליל שבת הוא עליית המלכות מבי"ע לאצילות, כי בימות החול יורדת המל' לבי"ע לברר בירורים, וכמ"ש [45] "רגלי' יור' דות גו'", ובליל שבת היא עולה משם לאצילות. ומכיון שהעולמות מקבלים מספירת המלכות, הרי מאיר אז בבי"ע ספי' המל' כפי שהיא באצילות. אח"כ

---

38) ובדוגמת מ"ש החת"ס (שו"ת או"ח סו"ס קמה) בנוגע ליו"ט שני של חגה"ש, שמכיון שטעמו הוא רק "כדי שלא לחלוק במועדות" (רמב"ם הל' קדה"ח פ"ג הי"ב), וא"ז מטעם ספיקא דיומא, יש בזה כח של ודאי, משא"כ בשאר היו"ט ה"ז רק בגדר ספק (אף שבשאר היו"ט ה"ז ספיקא דאורייתא, ובחגה"ש ה"ז ודאי דרבנן).

39) ראה לקו"ש חי"א ע' 68 ואילך.

40) ע"פ נגלה — ראה תוס' וראשונים ריש מס' שבת.

41) תו"א צט, ד. לקו"ת תזריע כא, ג. מצה זו תר"ם פנ"ז.

42) ברכות יב, א.

43) ראה הגהות הרח"ו לזח"ב רה, ב. לקו"ת אמור לו, ב. שלח מג, א. סידור ד"ה מזמור שיר ליום השבת (קפח, א ואילך). וראה המשך תרס"ו ע' תקמד"ה. ועוד.

44) זח"ב פח, ב.

45) משלי ה, ה. נתבאר בלקו"ת שה"ש נא, ב. ובכ"מ.

ביומא דשבתא מאיר בחי' נעלית יותר, בחי' ז"א, מדות דאצילות. ואח"כ בזמן רעוא דרעוין הוא גילוי הבחי' ומדרי' שלמעלה מז"א ומל', שממנה בא היחוד דז"א ומל'. ולכן אומרים בתפלת ערבית של שבת "וינוחו בה" (מל'), בתפלת שחרית "וינוחו בו" (ז"א), ובתפלת מנחה "וינוחו בם" (יחוד ז"א ומל') [46].

והנה מכיון שבליל שבת יש עליית העולמות [47], ספי' המל' מאירה בבי"ע כפי שהיא באצילות, לכן מתבטלין ב(ליל) שבת כל הקליפות [48]: בימות החול, מכיון שמל' יורדת לברר בי' רורים שבעולמות בי"ע הרי שהקלי' פות יש להן "תפיסת מקום", לכן לא נתבטלו הקליפות בהעולמות. משא"כ בשבת, מכיון שספי' המל' עולה אז באצילות, שאין בה רע כלל וכמ"ש [49] "לא יגורך רע", לכן העולם הוא במצב כזה שהקליפות בטלים.

אמנם, מובן, שבזה (עליית המל', וביטול הקליפות וכו') שייך וקשור זה (במדה ידועה [50]) לעבודת האדם [51].

ולכן ארז"ל [52] (בנוגע לעבודת בנ"י): "נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית" — שמהביאורים בזה הוא ע"פ מארז"ל [53] "רוח צפונית אינה מסובבת", היינו שמצד הבריאה מצד עצמה הרי צד צפון, המורה על (מקור ומקום [54]) הקליפות (כמ"ש [55] "מצפון תפתח הרעה") פתוח הוא, שישנו מקום לקלי' פות. אבל בשבת, שע"י עבודת בנ"י (המל' עולה ועי"ז) מתבטלות הקלי' פות, הרי זה כאילו עושים וסותמים [56] את צד הצפון וגמרת הבריאה. וזהו שבנ"י נעשים "שותף להקב"ה [57] ב' מע"ב", שגם הם פועלים בבריאת העולם.

ודבר זה נעשה תומ"י בכניסת השבת ע"י קבלת השבת ושמירתה אז.

ואח"כ, כשכרה של עבודה זו, מתעלים (ביומא דשבתא) לדרגא נעלית יותר, לגילוי האור דז"א דאצילות. ואח"כ מתעלים עוד יותר — עד לגילוי האור שלמעלה מז"א ומלכות, ומייחדם.

וזהו שבסיום מס' שבת — היינו שבסיום (ושמירת [58]) כל הלכות (מס')

---

46) ראה שו"ע אדה"ז סרס"ח ס"ו. וראה בהנסמן בשער הכולל פי"ז אות לא. וראה כף החיים אות ב'.

47) להעיר מירוש' (דמאי רפ"ד) דעם הארץ בשבת — אינו משקר.

48) ראה זח"ב קלה, ב. וראה בארוכה סה"מ להצ"צ — מצות לא תבערו אש. ובכ"מ.

49) תהלים ה, ה.

50) וכידוע בבי' משנ"ג לעשות את השבת אף דשבת מיקדשא וקיימא (תו"א ד"ה זכור את יום השבת (הא'). וראה בארוכה ד"ה את שבתותי ה'ש"ת. ובכ"מ).

51) ולהעיר שגם ע"ד ההלכה צריכים בנ"י לפעול ולעשות את (מציאות) יום השבת — ראה בארוכה לקו"ש כרך ח' ע' 52 ואילך.

52) שבת קיט, ב. טאו"ח סי' רסח. שו"ע אדה"ז שם ס"א.

53) ב"ב כה, ע"ב. וראה לקו"ת ר"פ תזריע.

54) ראה ס' הבהיר סקפ"ב.

55) ירמי' א, יד.

56) ראה זח"ג קעח, ע"ב.

57) ועפ"ז יובן (יומתק) מרז"ל (פדר"א ספ"ג): צפון כו' ולא גמרו אמר שכל מי שיאמר שהוא אלוקה יבוא ויגמור כו' וידעו הכל שהוא אלוקה — וע"פ ב"ר (פצ"ח, ג) א"ל הוא ישראל אביכם מה הקב"ה בורא עולמות אף אביכם.

58) כי לימוד מביא לידי מעשה (קדושין מ, ב).

שבת (שכולם נכללים בזהירות באיסור דהוצאה שבתחלת המס', כנ"ל) — באה ה"הודעה" על ג' העליות בשכרה של עבודה זו — והן הנרמזות בשלש ה־ענינים ולפי סדר זה דוקא: "פוקקין ומודדין וקושרין":

בליל שבת, פועלים עליית המל' עליית העולמות וביטול הקליפות, ש־עי"ז סותמין ו"פוקקין" את החלל דרוח צפונית; ואח"כ מגיעים לגילוי בחי' המדות דאצילות — "ומודדין" (שהוא מל' מדה, כלשון רז"ל [59] "במדה שאדם מודד בה מודדין לו"), ואח"כ עולים לבחי' "וקושרין", שמאיר האור של־מעלה מז"א ומל' המקשר ומאחד אותם, ועי"ז גם מקשר כל העולמות כולם — שנעשים כולם רשות אחד רשות היחיד [60] —

מקשרם ביחידו של עולם [61].

(משיחת ש"פ שלח תשכ"ב)

---

59) סוטה ח, ב.

60) עפ"ז יובן מענה רע"ק בב"ר (פ"א, ה). — וע"פ המבואר בפנים (רס"ו) דהוצאה היא תוכן כל מלאכות שבת — איך שבמענה הנ"ל מתורץ בנוגע לכל הפעולות שבעולם בשבת. וראה לקו"ת תזריע שם.

61) ראב תו"א (ס"פ תרומה — כי"ק אדמו"ר נ"ע) דז"א הוא תכלית יריד[ת] אוא"ס מלמעלמ"ט ומל' היא מקור בי"ע שבאצילות — ועפ"ז יומתק השייכות לנדו"ד ד"יחיד" — ולא "אחד".